

Vesna Kuralt

DESMOND TUTU, NAJGLASNEJŠI JUŽNOAFRIČAN

»Ko so misijonarji prišli v Afriko so imeli Biblijo, mi pa smo imeli zemljo. Rekli so: "Molimo." Zaprli smo oči. Ko smo jih odprli, smo imeli Biblijo, medtem ko so oni imeli zemljo.« To je le eden od citatov anglikanskega nadškofa Cape Towna, ki je naziv obdržal tudi po upokojitvi leta 1996. V svetu je najbolj znan, zaradi svojega boja proti oblasti apartheida, za katerega je leta 1984 prejel Nobelovo nagrado za mir. Mednarodno priznanje mu je dalo nov zagon v zagovarjanju pravic zatiranih sodržavljanov in mu hkrati odprlo vrata do svetovnih mogočnejšev, ki jih je pozival k ekonomski blokadi z besedami: *»Tisti, ki investirate v Južno Afriko, ne mislite, da nam delate uslugo. Tukaj ste zaradi poceni delovne sile in bi morali vedeti, da s tem podpirate enega najbolj izprijenih sistemov.«*

Želel je postati zdravnik

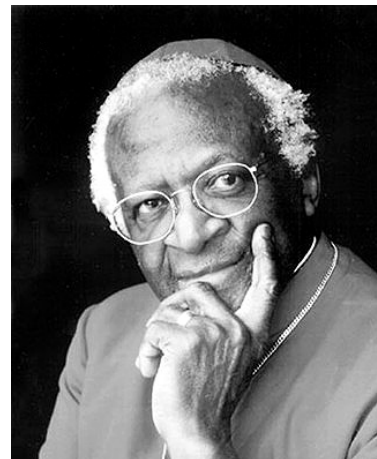
Desmond Tutu je bil deležen dobre izobrazbe zaradi položaja svojega očeta kot učitelja in nekajkrat celo ravnatelja osnovne šole in dejstva, da se je šolal pod okriljem cerkve, ki se je trudila zagotoviti čim več tudi nepriviligiranim otrokom. Rodil se je 7. oktobra 1931 v Klerksdorpu očetu Zachariahu in materi Althei Tutu. Kljub temu da je bila njegova mati pripadnica etnične skupine Motswana, je Desmond odraščal kot Xhosa, po očetovi pripadnosti. Po svojih spominih ni matere niti v jezi slišal govoriti svojega jezika. Očeta je spoštoval zaradi njegovega znanja, a mu je zameril občasno pitje. Mati Althea je v njegovem življenju igrala pomembnejšo vlogo. Od nje je namreč podedoval sočutje do bližnjega in požrtvovalnost. Po besedah sester Sylvie in Glorie je bil Desmond njen najljubši otrok. Verjetno zaradi slabega zdravja in dejstva, da je že izgubila dva sinova. Zaradi bolehnosti v otroštvu mu je babica celo podelila srednjo ime Mpilo, ki pomeni življenje.

Družina se je večkrat selila zaradi dela, zato so včasih morali živeti ločeno. Ko je Tutu obiskoval srednjo šolo, so zaradi prevelikih stroškov vsakodnevne vožnje z vlakom, prosili za pomoč Komuno vstajenja (*Community of the Resurrection*), ki je odprla hostel za dijake v Sophiatown misijonu. V času epidemije tuberkuloze v južni

Afriki je zbolel tudi on. Prav vpliv omenjene komune mu je zagotovil bolniško posteljo, ki jih je takrat, predvsem za temnopolte, primanjkovalo. V času prebolevanja so v najhujšem celo zdravniki oznanili, da bo umrl. Neprestano bolehanje mu je vzbudilo željo po poklicu zdravnika. Kasneje se zaradi visoke šolnine ni mogel vpisati na medicinsko šolo, zato je sledil očetovim stopinjam in postal učitelj. Ker je bil dober učenec (imel naj bi tudi fotografski spomin) je bil eden izmed petih temnopoltnih študentov v svoji generaciji, ki je diplomiral.

Božji klic

Desmond se je poročil z Leah, s prijateljico svoje mlajše sestre, in sicer junija 1955. Naslednje leto se jima je rodil prvi in edini sin Trevor Armstrong Tamsanqa. Tutu je delal kot učitelj angleščine, poleg tega pa se je udeleževal v svoji farni skupnosti kot veroučni učitelj, asistent zborovodje, svetnik in poddiakon, a ni imel namena postati duhovnik. Njegov klic je prišel šele kot odgovor na nacionalni politični razvoj. Vlada je namreč s sprejetjem zakona o »Bantu izobrazbi« začela množično zapirati šole temnopoltnih. Dva (poučevala je tudi njegova žena) mlada učitelja z otrokom sta zato iskala nov način preživetja. Pomagal jima je Trevor Huddleston, po katerem sta poimenovala sina in je vodil hostel, v katerem je bival Desmond v času srednje šole. Kot član Komune vstajenja je pisal anglikanskemu nadškofu Johannesburga, da je Desmond slišal božji klic in da ga na njegovi poti podpira. Nadškof Tutu tudi danes priznava, da je bila njegova odločitev praktične narave, a čudna so pota Gospodova.



Slika 1: vir: www.achievement.org/.../achievers/tutu0-001

V duhovniški stan je bil posvečen 1960. Čez dve leti je odšel v London, kjer je 1966 končal magisterij iz teologije. V času študija je bil na začetku ločen od svoje družine. Kasneje pa so, po nekaj birokratskih težavah zaradi potnih listov, končno zaživel skupaj v Londonu. Nato so se vrnil v Južno Afriko, kjer je Tutu spet učil. Tokrat doktrino, staro zavezo in grščino. Leta 1972 je v Londonu delal za Teološki izobraževalni fond, ki je v času študija pomagal tudi njemu. Čez tri leta se je ponovno vrnil, da kot prvi temnopoltni duhovnik prevzame mesto dekana Johannesburga. Vrnitev iz Anglije v deželo separacije ni bila lahka. Najtežje je bilo sistem apartheida

razložiti najmlajši, tretji hčerki Mpho, ki ni razumela novih pravil obnašanja. Nekoč se je na primer želela gugati, a ji oče tega ni dovolil in hkrati razložil, da je od otrok na igralih drugačna.

Upor v Sowetu

Zaradi svoje predanosti pastoralnemu poklicu in prijateljev (cerkvenih dostojanstvenikov), ki so želeli temnopolte sodelavce v cerkvi, je hitro napredoval. Že leto po delovanju kot dekan je bil nominiran za škofa Lesotha, a je najprej vljudno zavrnil, ker se z ženo nista želela znova seliti. Prijatelji so jima svetovali, da bi bila zavrnitev takšnega položaja v očeh javnosti lahko arogantna. Tako je med 1976 in 1978 Tutu škofoval v Lesothu in delal kot generalni tajnik Južnoafriškega cerkvenega koncila. Pri delu v koncilu je prvič pokazal svojo kontraverznost, ki v cerkvenih krogih ni bila dobrodošla kljub splošni podpori cerkve za odpravo apartheida. Podoben diskurz je obdržal tudi v svojem političnem življenju.



Slika 2: vir:

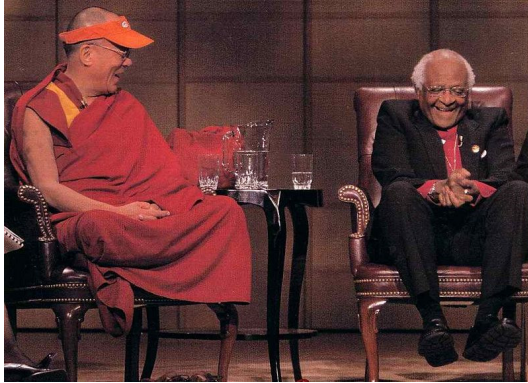
<http://www.downtheavenue.com/2008/12/draft-a-witness.html>

Preden je odšel iz Johannesburga so v liberalnem časopisu *Rand Daily Mail* objavili njegovo pismo namesto uredniškega, v katerem je pozival oblast naj spremeni svojo politiko v zvezi z neživiljenjskimi razmerami, v katerih so prisiljeni živeti temnopolti državljani, saj postaja nevzdržno. Zaradi strahu pred prelivanjem krvi, ki se je resnično zgodilo šest tednov kasneje v Sowetu, je osebno pismo s podobnimi prošnjami poslal tudi predsedniku vlade Johnu Vorsterju in ga svaril pred obupom prikrajšanih. Istočasno pa je začel tudi javno podpirati ekonomski bojkot.

Upor se je začel, ko so šolarji zmetali svoje učbenike v jeziku *Afrikaans* pred ravnateljeva vrata, zapustili pedagoški proces ter odkorakali proti stadionu, kjer so miroljubno protestirali. Ko je pes napadel enega od študentov in so ga ti ubili, so začeli policisti streljati na množico. V naslednjih desetih mesecih se je vrstilo več različnih protestov in uporov, ki so jih, čeprav večkrat nepotrebno, zatrli s silo. Ubili so skoraj 700 ljudi, večina je bila starih manj kot 24 let. Tutu in svet so bili zgroženi, da je streljanje na temnopolte otroke v Južni Afriki neproblematično, vendar ni pozabil

miriti tudi druge strani z besedami, da morajo pomagati belemu prebivalstvu ponovno odkriti njihovo človečnost, ki so jo izgubili.

Svetovno priznan mirovnik



Slika 3: vir:
library.thinkquest.org/.../overview.htm

»Če si nevtralen v situaciji, ki je krivična, se pravzaprav postavljaš na stran tlačitelja,« in » V svoji deželi ne morem voliti, medtem ko nekatere osemnajstletnice lahko, in to le zato ker imajo biološki atribut bele kože.« To so besede, ki jih je škof Tutu ponesel svetu, ko je prejel Nobelovo nagrado za mir. V svojem miroljubnem boju proti apartheidu je podpiral ekonomski pritisk na državo in zato poskušal

največje investitorje kot sta ZDA in Velika Britanija prepričati, da začasno prenehajo podpirati južnoafriško gospodarstvo. Leta 1986 je za promoviranje miroljubnega boja prejel tudi nagrado za mir Martin Luther Kinga. Svoje sporočilo je posredoval javnosti kadarkoli je mogel. Ravno zaradi pogostega izkoriščanja različnih medijev, ga nekateri označujejo za iskalca pozornosti.

Stalna medijska pozornost in številni pozivi vladi so privedli do policijskega nadzora škofa Tutuja ter rednega prejemanja groženj. Zaradi primerjav sistema apartheida z nacizmom in komunizmom, so mu nekajkrat vzeli potni list, da bi mu preprečili promocijo njegove strategije, a so ga zaradi pritiska tujine vsakič vrnil. Med drugim je vodil tudi kampanjo *Osvoboditev Mandele* in redno odhajal na prizorišča protestov, kjer je po jasni opredelitvi njihovih zahtev poskrbel, da se je množica razšla brez izgredov ali nasilja. Pogosto je pridigal na pogrebih žrtev nasilja, kjer je zagovarjal miroljubno pot do pravice. Organiziral je tudi posebne maše in razglašal javne molitve, ki so deloma nadomeščale zakonsko prepovedano protestiranje. Leta 1988, ko je bil Tutu že drugo leto nadškof Cape Towna, je v družbi drugih cerkvenih predstojnikov na čelu korakal v protestnem maršu proti parlamentu. V imenu Južnoafriškega cerkvenega koncila so vladi želeli dostaviti peticijo proti odpravi vseh političnih organizacij, ki nasprotujejo sistemu apartheida. Protestni marš so ustavili policisti, saj je bil zaradi razglašene izrednega stanja v državi nezakonit. Protestniki so poklekli k molitvi, a so policisti vodje protesta takoj aretirali, množico

pa razpršili z vodnim topom. Podobne metode so se poslužili naslednje leto v tako imenovanem vijoličnem dežju, ko so protestnike poškropili z vijolično barvo, da bi jih lahko kasneje identificirali in aretirali.

Na poti k demokraciji

Kljub temu da so že leta 1833 odpravili suženjstvo, se je zatiranje temnopoltih nadaljevalo do padca apartheida leta 1990. Takrat so ljudje končno sprejeli Tutujevo teološko *ubuntu* filozofijo, ki pomeni človeškost in pravi, da človek postane človek šele v razmerju do sočloveka



Slika 4: vir: davidcoethica.wordpress.com/.../

(<http://www.youtube.com/watch?v=ftjdDOFTzBk>). Pravzaprav je v anketi iz leta 1985 za potencialnega predsednika nove Republike Južne Afrike Tutu dosegel kar 24 odstotkov temnopoltega prebivalstva. Verjetno zaradi njegovih zahtev po demokratični Južni Afriki v odsotnosti ostalih temnopoltnih voditeljev zaradi pregona. Sam se označuje za začasnega voditelja in je vedno v prvi vrsti izpolnjeval pastoralne dolžnosti.

K spremembi sistema so pripomogli ekonomski pritiski Busheve in Thatcherjeve vlade ter predvsem izvolitev novega predsednika države, de Klerka, v letu 1989. Prekinil je pregon strank temnopoltnih, med njimi ANC, UDF ter PAN in razglasil izpustitev Mandele. Pred to odločitvijo je potekalo tudi nekaj večjih protestov pod okriljem aktivistov prepovedanih organizacij. Zadnjega je brez posveta z ostalimi napovedal Tutu, in sicer na spominski slovesnosti za žrtve protestov in izgrediv v času volitev. Tako je ravnal pogosto v svoji karieri, kar so mu mnogi sodelavci zamerili, a sam je vedno zaupal Bogu, da ga vodi. V govoru na protestu, ki je bil hkrati nagovor novemu predsedniku, je uporabil frazo mavrična dežela, ki jo je ob svoji izpustitvi ponovil Nelson Mandela.

Na pohodu proti svobodi jih po petnajstih letih glasnega upiranja in številnih smrtih ni mogel ustaviti nihče. Vendar se nasilje še ni končalo. Začeli so se spori med različnimi skupinami temnopoltnih, čeprav so bili nekateri spori tudi spletke državnih varnostnih služb, kot so izvedeli kasneje v razkrivanju preteklosti v okviru dela

Komisije za resnico in spravo (*Truth and Reconciliation Commission*). Stvari so se umirile šele po izvolitvi Nelsona Mandele 1994.

»Brez odpuščanja ni prihodnosti.«

Po izvolitvi je predsednik Mandela vzpostavil Komisijo za resnico in spravo, ki ji je po njegovi želji predsedoval nadškof Tutu. Sledili so zgledu Čila, Argentine in Ugande, da bi zagotovili pravico vsem prizadetim, vendar so naredili korak naprej. Vsi pripovedovalci so svojo zgodbo namreč povedali v prisotnosti kamer. Javna zaslišanja vseh vpletenih je tako v grozi spremljala vsa država. Zločini v zameno za pripoved resnice preživelim niso bili sodno preganjani. Kdor ni želel sodelovati, je bil zaradi suma



Slika 5: vir: <http://www.damer.com/.../southafrica/mandela.html>

vpletenosti v nasilna dejanja poslan v zapor. Proces komisije je skušal očistiti dušo Južne Afrike. Bistvo procesa ni bilo iskanje krivca, ampak iskanje sprave med vpletenimi, razumevanje druge strani in pisanje enotne zgodovine. Oktobra 1998 so tako izdali uradno poročilo o krivicah in izgubah obeh strani (<http://www.youtube.com/watch?v=iV2LURTu3eQ&feature=related>).

V delu za Komisijo je Tutu od svojih sogovornikov zahteval iskreno opravičilo. Nekateri tega niso mogli storiti, a sam je bil razočaran le dvakrat. Prvič pri zaslišanju bivšega predsednika de Klerka, ki ga je Tutu zaradi sodelovanja pri odpravi apartheida poleg Mandele predlagal za Nobelovo nagrado za mir. Dobila sta jo skupaj leta 1993. Kasneje se je de Klerk vendarle opravičil in prevzel odgovornost za storjene krivice, kar ni nikoli storila Mandelova soproga obtožena napadov, ugrabitev, poskusov umora in umorov, ki so se izvajali pod njenim vodstvom ekipe *Mandela United Football Club*. Šele po dodatni prošnji Tutuja naj prizna napako, se je strinjala, da so stvari šle narobe, a so jo po njenih besedah k temu prisilili zunanji faktorji nečloveškega sistema, za kar ji je žal. V primeru Winnie Mandele se Tutuju upravičeno očita pristranskost, ki je bila jasna že v njenem objemu na začetku zaslišanja. Poleg tega nekateri kritizirajo Desmonda, da je s svojo (krščansko) avtoriteto (pri)silil ljudi k spravi. Med drugim tudi Alex Boraine (član Komisije za

resnico in spravo) verjame, da si bodo Južnoafričani odpustili sami, ko bo pravi čas za to, saj ne verjame v odpuščanje na »ukaz«.

Božji poslanec

Desmond je v enem od intervjujev povedal, da nikoli ne dvomi v Boga, vendar je večkrat jezen nanj, saj ne razume, zakaj dovoli, da se dogaja toliko krivic. V svojem



Slika 6: vir:

www.veteranstoday.com/.../

zagovarjanju zatiranih je Tutu pridobil svetovni sloves, ki mu pomaga, da še naprej zagovarja nedolžne in opozarja na krivice (<http://www.youtube.com/watch?v=9n1CuVpR2fl&feature=related>). Svoj boj za človekove pravice je tako razširil na Zimbabve, Etiopijo, Angolo, Ruando, Severno Irsko in Palestino. Poleg tega zagovarja pravice homoseksualcev, ki bi jim, po njegovem mnenju, morali dovoliti delati v duhovniških poklicih. Zaposloval jih je tudi sam,

vendar ne na začetku kariere, ko je nekoga zaradi spolne usmerjenosti celo odpustil. Zaradi množičnosti AIDSa (<http://www.youtube.com/watch?v=5bkKg0tp1kg>) v državi prav tako močno podpira zaščitene spolne odnose, ki bi širjenje te bolezni lahko preprečili.

V letu 1998 je Desmond skupaj z ženo ustanovil *The Desmond Tutu Peace Center* (<http://www.tutu.org/>), v okviru katerega potekajo programi, ki obnavljajo družbene pravice marginalnih skupin in spodbujajo vodje k družbeni odgovornosti. Kasneje, leta 2007 pa je skupaj z Nelsonom Mandelo in Graça Machelom sklical še zbor tako imenovanih »Starešin«, ki so že v preteklosti s svojim vodenjem pripomogli k boju za človekove pravice. Med njimi sta tudi Kofi Annan in Jimmy Carter. Starešine so delovale v Sudanu in Darfurju, pozivali pa so tudi k bojkotu (<http://www.youtube.com/watch?v=KOaegrDoe74&feature=related>) olimpijskih iger v Peking. Konec lanskega leta je Tutu v Copenhagenu opozarjal tudi na globalno segrevanje (<http://www.youtube.com/watch?v=sr-7WTqcqOY>) in nujno zmanjšanje onesnaževanja. Boj za pravico in dostojanstvo se tako nadaljuje.

VIRI IN LITERATURA:

Allen, John

2006 *Rabble-Rouser for Peace: The authorized Biography of Desmond Tutu.*
London: Ebury Publishing.

Du Boulay, Shirey

1989 *Tutu: Voice of the Voiceless.* London: Penguin Books.

Krog, Antjie

2008 '»... if it means he gets his humanity back...«: The Worldview Underpinning the South African Truth and Reconciliation Commission.' V: *Journal of Multicultural Discourses.* Let. 3, Št. 3, Str. 204-220.

Tutu, Desmond

1998 'Leadership.' V: *Essays on Leadership.* New York: Carnegie Corporation.

2010 '10 Questions.' *Time International (South Pacific Edition)*, 29.3.2010, let. 175, št. 12. Dostopno tudi na:

<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1971410,00.html>.

Internetni viri:

http://en.wikipedia.org/wiki/Desmond_Tutu, maj 2010.

<http://www.brainyquote.com/quotes/quotes/d/desmondut107531.html>, maj 2010.

<http://www.tutu.org/>, maj 2010.

<https://www.tutucenter.org/>, maj 2010.

<http://www.speroforum.com/site/article.asp?idCategory=33&idsub=121&id=5747&t=Desmond+Tutu+-+the+rabble+rouser+we+never+knew>, maj 2010.

<http://www.zulumathabo.com/2009/03/bishop-tutus-criticism-too-harsh.html>,maj 2010.